

ANNE FRANK

Anne Franks dagbog

*Redigeret af Mirjam Pressler
under hensyntagen til
Otto H. Frank-udgaven fra 1947*

OPTEGNELSER FRA BAGHUSET
12. JUNI 1942 - 1. AUGUST 1944

På dansk ved
Tove Dueholm Nielsen

Med forord af Gretelise Holm
samt efterskrift af Per Holmer

99.4
AALBORG
GYMNASIUM
Biblioteket

Lindhardt og Ringhof

Anne Franks dagbog
Optegnelser fra baghuset 12. juni 1942 – 1. august 1944

Redigeret af Mirjam Pressler
under hensyntagen til

Otto H. Frank-udgaven fra 1947
Oversat fra nederlandsk af Tove Dueholm Nielsen efter

Anne Frank: HET ACHTERHUIS
Dagboeknræven 12 juni 1942 – 1 augustus 1944

Only authorized version as published by Uitgeverij Bert Bakker,
Amsterdam, 2003

Copyright © 1982, 1991, 2001 by Anne Frank Fonds, Basel
All rights reserved

Dansk udgave © 2006, 2013 Lindhardt og Ringhof Forlag A/S

Omslag ved Lars Ole Nielsen, Remote Grafik
med foto fra Anne Franks Fonds mediathek

Billeder: Hulton Archive/All Over Press
Noter ved oversætteren

Efterskrift oversat fra svensk af Jens Bjerring-Hansen

Bogen er sat med New Baskerville os Pamperin & Bech Grafisk
og trykt hos UAB Print it, Lithuania

ISBN 978-87-11-35802-3
5. udgave, 3. oplag
2015

Bogen er udgivet med støtte fra Foundation for the
Production and Translation of Dutch Literature

Kopiering fra denne bog må kun finde sted på
institutioner, der har indgået aftale med Copydan,
og kun inden for de i aftalen nævnte rammer.

www.lindhardtogringhof.dk

Lindhardt og Ringhof A/S, et selskab i Egmont

Forord

Jeg var på Annes alder, 12-13 år, da jeg første gang læste hendes dagbog. Eller rettere slugte den, mens jeg rystede og græd. Jeg kan uden overdrivelse sige, at dagbogen kom til at præge mit liv, for da øjnene var blevet tørre, stod bogen fast som et væsentligt grundlag for en urokkelig del af min politiske identitet: Aldrig mere racisme. Aldrig mere krig.

Nu, 47 år senere, var det med nogen tøven, jeg åbnede bogen. Ville den holde til et gensyn? For vi har begge forandret os – bogen og mig. Bogen er vokset med 25 procent i forhold til den udgave, jeg læste som ung, og jeg er gået fra at være barn til at blive bedstemor.

Men jo: Bogen holder, og den blev om muligt en endnu større læseoplevelse for mig. Eller i hvert fald en anderledes. Om det skyldes bogens forandring eller min er svært at udrede.

Historien om racismens og krigens rædsel står usvækket, og verden har efter min mening lige så stort behov for det budskab i dag som for et halvt århundrede siden.

Men i tilgift fik jeg med min nye læsning af Anne Franks dagbog et ganske enestående selvportræt af et pubertetsbarn. Den del af historien hæftede jeg mig ikke meget ved for 47 år siden. Måske fordi jeg selv var et pubertetsbarn og blot opfattede forfatterens indre univers som det givne og

“naturlige”. Måske skyldes det også, at den nye udgave af bogen rent faktisk er anderledes.

I tidligere udgaver havde faderen valgt at bortredigere eller retouchere Annes moder-opgør, hendes søster-jalousi og andre passager f.eks. af seksuel karakter, som efter hans mening kunne stille Anne Frank selv eller medlemmer af hendes næsten udslettede familie i et dårligt lys. I de nyeste udgaver er stadig mere af det oprindelige materiale kommet med, senest 5 helt nyfundne dagbogsblade.

Det gør kun bogens politiske virkning stærkere, at læseren nu oplever Anne Frank som et helt menneske. Et menneske mellem barn og voksen, som med stor selvindsigt og vilje til ærlig analyse skildrer pubertetens selvcentrerede følelsesmæssige forvirring, angst og usikkerhed. Hun skildrer det så godt, at man som voksen læser nu og da direkte irriteres over hendes selvoptagethed og trang til at gå i rette med alt og alle. Det ville være ulideligt, hvis det ikke var, fordi hun også går hårdt i rette med sig selv.

Da jeg første gang læste Anne Franks dagbog, var det for mig en historie om racismens og krigens rædsel. 47 år senere læser jeg den lige så meget som en historie om at være mellem barn og voksen. Det sidste svækker ikke det første. Snarene tværtimod. Den stærke oplevelse er blevet dobbelt op – for alle generationer af læsere.

Cretelise Holm

Om denne bog

Anne Frank førte dagbog fra den 12. juni 1942 til 1. august 1944. Oprindeligt skrev hun kun sine breve til sig selv, men i foråret 1944 hørte hun en udsendelse i *Radio Oranje** med Gerrit Bolkestein, der var undervisningsminister i den hollandske eksilregering i London. Han talte om, at alle vidnesbyrd om det hollandske folks lidelser under den tyske besættelse skulle samles ind efter krigen og offentliggøres. Som eksempel nævnte han blandt andet dagbøger. Anne Frank blev så inspireret af denne tale, at hun besluttede sig til at ville offentliggøre en bog efter krigen, og hendes dagbog skulle være grundlaget for denne bog.

Hun begyndte at lave en ny version af dagbogen. Hun skrev om, forbedrede, udelod passager, som hun ikke syntes var interessante nok og fjede andre til efter hukommelsen. Hendes sidste optegnelse er dateret 1. august 1944. Den 4. august blev de otte personer, der var gået under jorden i Baghuset, afhentet af *Grüne Polizei***.

Samme dag, som arrestationen fandt sted, lykkedes det Miep Gies og Bep Voskuijl at bringe optegnelserne i sikker-

*) Hollandsk radiostation der sendte fra London.

***) Det grønne politi, omtales konsekvent på tysk, hollandsk ordenspoliti, oprettet efter Gestapos forbillede og med navn efter uniformernes farve.

hed. Miep Gies opbevarede dem i sin skrivebordsskuffe, og uden at have læst dem gav hun dem til Otto H. Frank, Annes far, da det endelig stod klart, at Anne ikke mere var i live.

Efter lange overvejelser besluttede Otto Frank at opfylde sin afdøde datters ønske om at udgive en bog med hendes optegnelser.

Da bogen udkom i 1947, var det endnu ikke almindeligt at skrive åbent om seksuelle emner og da slet ikke i ungdomsbøger. En anden vigtig grund til at udelade hele passager eller bestemte formuleringer var, at Otto Frank ikke ville skade mindet om sin kone og de andre, som de havde delt skæbne med i Baghuset. Anne Frank begyndte at skrive, da hun var tretten år og sluttede, da hun var femten; i sine optegnelser har hun åbenhjertigt givet udtryk for både det, der irriterede hende og gik hende imod, og det, hun holdt af.

Otto Frank døde i 1980. Han testamenterede datterens oprindelige notater til *Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie*, det Nederlandske Rigsinstitut for Krigsdokumentation, i Amsterdam. Siden 1950'erne er der gentagne gange blevet stillet spørgsmål om ægthed ved dagbogens ægthed, hvorfor instituttet lod alle notaterne undersøge. Da enhver usikkerhed om dagbogens ægthed omsider var ryddet af vejen, blev dagbøgerne offentliggjort sammen med resultaterne af undersøgelsen. I forbindelse med undersøgelsen havde man blandt andet undersøgt familiens baggrund, de nærmere omstændigheder omkring arrestationen og deportationen, de anvendte skrivedskaber og Anne Franks håndskrift. Den omfangsrige tekstkritiske udgave, udgivet første gang i 1986, beskriver endvidere dagbogens udbredelse.

Anne Frank-Fonden i Basel, der som Otto Franks universalarving også havde arvet hans datters ophavsrettigheder, besluttede at offentliggøre en ny udgave på grundlag af de nu forhåndenværende tekster. Dette antaster på ingen måde Otto Franks redaktionelle arbejde, som har bidraget til, at

dagbogen har vundet en enorm udbredelse og fået politisk betydning. Forfatteren og oversætterten Mirjam Pressler fik til opgave at redigere en ny udgave. Hun tog udgangspunkt i Otto Franks udgave og kompletterede denne med udeladte passager, hvorved dagbogen blev udvidet med en fjerdedel og giver læseren et endnu dybere indblik i Anne Franks verden. Nærværende udgave er herudover tilføjet yderligere fem hidtil ukendte manuskript sider, der dukkede op i slutningen af 1990'erne.

Da Anne Frank skrev sin anden version, bestemte hun, hvilke pseudonymer personerne i en offentliggjort version skulle optræde under. Først ville hun kalde sig selv Anne Aulis, så Anne Robin. Otto Frank overtog ikke disse navne, men beholdt sit eget efternavn. For de øvrige personers vedkommende har han holdt sig til Annes anvisninger og navneændringer. De mennesker, der hjalp familien, og som nu er kendte i en bredere offentlighed, forjener at blive nævnt ved deres rigtige navne; navnene på alle andre personer er i overensstemmelse med den tekstkritiske udgave. I de tilfælde, hvor personer har ønsket at forblive anonyme, har Statens Institut for Krigsdokumentation tildelt disse vilkårligt valgte initialer.

De rigtige navne på de mennesker, der skjulte sig i Baghuset, er:

Familien Van Pels (fra Osnabrück i Tyskland):

Auguste (født 29. september 1900), Hermann (født 31. marts 1898) og Peter (født 9. november 1929) van Pels. I sit manuskript kaldte Anne dem: Petronella, Hans en Alfred van Daan. I bogen hedder de: Petronella, Hermann og Peter van Daan.

Fritz Pfeffer (født 1889 i Giessen, Tyskland). Anne kaldte ham Albert Dussel. I bogen har han samme navn.

12. JUNI 1942

Jeg håber, jeg vil kunne betro dig alt; som jeg aldrig før har kunnet betro mig til nogen, og jeg håber, du vil blive en stor støtte for mig.

28. SEPTEMBER 1942 (TILFØJELSE)

Indtil nu har du været en stor støtte for mig, ligesom Käthy, som jeg nu skriver til regelmæssigt. Denne måde at skrive dagbog på kan jeg meget bedre lide, og nu kan jeg næsten ikke holde ud at vente til det næste ledige øjeblik, hvor jeg igen har tid til at skrive i dig.

Åh, hvor er jeg glad for, at jeg har taget dig med!

SØNDAG, DEN 14. JUNI 1942

Lad mig begynde med det øjeblik, hvor jeg fik dig, altså da jeg så dig ligge der på mit gavebord til min fødselsdag (for den dag, jeg var med ude at købe dig, tæller jo ikke).

Fredag den 12. juni vågnede jeg allerede klokken seks, og det er ikke så underligt, for det var min fødselsdag. Men jeg

måtte ikke stå op så tidligt som klokken seks, så jeg blev nødt til at styre min nysgerrighed, til den blev kvart i syv. Så holdt jeg det ikke ud længere og gik ind i spisesluen, hvor jeg blev budt velkommen af Moortje (katten), der kælent strøg sig op ad mine ben.

Lige efter klokken syv gik jeg ind til mor og far og så ind i opholdsstuen for at pakke mine gaver op. Frem for alt var det *dig*, jeg fik øje på, og du var nok en af de allerbedste gaver. Ellers fik jeg en buket roser og to pæoner. Af far og mor fik jeg en blå bluse, et brætspil, en flaske druesaft, som jeg synes smager lidt ligesom vin (for vin bliver jo lavet af druer, ikke!), et puslespil, en krukke creme, 2,50 gylden og et gavekort til to bøger. Så fik jeg en bog til, *Camera Obscura*, men den har Margot allerede, så den har jeg byttet, en skål med hjemmebakte småkager (som jeg selvfølgelig selv havde bagt, for efterhånden er jeg blevet ekspert i småkagebagning), en masse slik og en jordbærtærte fra mor. Der kom brev fra farmor, lige præcist til tiden, men det er selvfølgelig et tilfælde.

Så kom Hanneli og hentede mig, og vi gik i skole. I frikvarteret delte jeg småkager ud til lærerne og mine kammerater; så skulle vi arbejde igen. Jeg kom først hjem klokken fem, for jeg gik med de andre til gymnastik (selv om jeg er fritaget for at deltage, da mine arme og ben så let går af led). I anledning af min fødselsdag måtte jeg bestemme, hvad de andre skulle spille. Jeg valgte volleyball. Da jeg kom hjem, var Sanne Ledermann der allerede. Ilse Wagner, Hanneli Goslar og Jacqueline van Maarsen havde jeg taget med lige fra gymnastiktimen, de gik jo i min klasse. Før i tiden var Hanneli og Sanne mine to bedste veninder, og når folk så os sammen, sagde de altid: "Der går Anne, Hanne og Sanne." Jacqueline van Maarsen lærte jeg først at kende, da jeg kom på Det jødiske Gymnasium, og nu er hun min bedste veninde. Ilse er Hannelis bedste veninde. Sanne går i en anden skole og har sine veninder der.

De forærede mig en meget flot bog, *Nederlandiske Sagn og Legender*, men ved en fejl var de kommet til at give mig anden del, og derfor har jeg byttet to andre bøger til første del. Tante Helene havde et puslespil med, tante Stephanie en sød broche og tante Leny en fantastisk bog, nemlig *Daisy på ferie i bjergene*. Her til morgen lå jeg i badekarret og tænkte på, hvor skønt det ville være, hvis jeg havde sådan en hund som Rin-tin-tin*. Så skulle den også hedde Rin-tin-tin, og jeg ville tage den med i skole hver dag, så kunne den være hos pedellen eller vente i cykelskuret, når det var fint vejr.

MANDAG, DEN 15. JUNI 1942

Søndag eftermiddag holdt jeg min fødselsdag. Mine klassekammerater var vilde med Rin-tin-tin. Jeg fik to brocher, et bogmærke og to bøger. Nu vil jeg begynde med at fortælle noget om skolen og min klasse, og jeg starter med eleverne.

Betty Bloemendaal ser temmelig fattig ud, og det tror jeg også, hun er, hun bor i Jan Klansenstraat i det mørke Amsterdams-West, og ingen af os ved, hvor det er henne. Hun er meget dygtig i skolen, men det er kun, fordi hun er så flitig, for allerede nu skinner det igennem, at hun ikke er særlig skarp. Hun er meget stille og rolig.

Jacqueline van Maarsen er vel min bedste veninde, men en rigtig veninde har jeg endnu aldrig haft. Til at begynde med troede jeg, at Jacque ville blive det, men hun har skuffet mig noget så grusomt.

D.Q. er meget nervøs og glemmer altid et eller andet. Som straf skal hun skrive sætninger den ene gang efter den anden. Hun er sød og rar, særlig over for G.Z.

E.S. snakker så utrolig meget, at det næsten ikke er til at

*) Rin-tin-tin er navnet på en hyrdehund i en kendt børnefilm og tv-serie.

holde ud. Når hun spørger en om noget, så fingerer hun altid ved ens hår eller piller ved ens knapper. De andre siger, at E. ikke kan udstå mig, men det generer mig overhovedet ikke, for jeg bryder mig heller ikke særlig meget om hende.

Henny Mets er en glad og sjov pige. Hun snakker bare alt for højt, og når vi leger ude på gaden, opfører hun sig så barnligt. Det er virkelig synd, men Henny har en veninde, Beppy hedder hun, som har en meget dårlig indflydelse på hende, for hun er bare så utroligt ulækker og beskidt.

J.R., hende kunne jeg skrive en hel bog om. J. er en pral-hals, hun hviker og tisker, er rigtig væmmelig, hun skaber sig som en voksen, er fed, lusket og falsk. Ærgerligt nok har hun fuldstændig viklet Jacques om sin lillefinger. J. græder for det mindste, hun er så ømskindet og nærtagende, men frem for alt er hun en rigtig krukke. Altid skal frøken J. have ret. Hun er meget rig og har skabet fuldt af de yndigste kjoler, hun ser bare alt for gammel ud i dem. Pigebarnet bilder sig ind, at hun er meget smuk, men hun er lige det modsatte. J. og jeg kan absolut ikke fordrage hinanden.

Ilse Wagner er glad og sjov, men hun er en pedant og kan brokke sig i timevis. Ilse kan godt lide mig. Hun er meget dygtig, men doven.

Hanneli Goslar eller Lies, som vi kalder hende i skolen, er lidt speciel; ude er hun for det meste genert, men hjemme er hun meget fræk og nævis. Alt, hvad man siger til hende, fortæller hun videre til sin mor. Men hun siger sin mening lige ud, og især på det sidste er jeg kommet til at sætte stor pris på hende.

Nannie van Praag-Sigaar er en skæg pige, lille og klog. Jeg kan godt lide hende. Hun er temmelig dygtig. Ellers er der ikke meget at sige om hende.

Eefje de Jong er fantastisk, synes jeg. Selv om hun kun er tolv år, er hun en rigtig dame. Hun behandler mig, som om

jeg var et pattede barn. Hun er også meget hjælpsom, og jeg kan faktisk rigtig godt lide hende.

G.Z. er nok den flotteste pige i klassen. Hun har et sødt ansigt, men hun er temmelig dum i skolen. Derfor tror jeg, hun kommer til at gå et år om, men det har jeg selvfølgelig ikke sagt til hende.

(TILFØJELSE)

Til min store overraskelse trykker G.Z. alligevel op i næste klasse.

Og som den sidste af os tolv piger sidder jeg ved siden af G.Z.

Om drengene er der meget – og dog så lidt – at sige.

Maurice Coster er en af mine mange beundrere, men han er temmelig træls.

Sallie Springer er godt nok en forfærdelig sjofel fyr, og der går rygter om, at han har været i seng med en pige. Men alligevel synes jeg, han er fantastisk, for han er meget morsom.

Emiel Bonewit er G.Z.'s beundrer, men det er hun temmelig ligeglad med. Han er ret kedelig.

Rob Cohen har også været forelsket i mig, men nu kan jeg ikke længere udstå ham. Han er et hyklerisk, løgnagtigt, udevornt, idiotisk, kedeligt og dumt skvat, som tror, han er noget.

Max van de Velde er en bondedreng fra Medemblik, men han er i orden, som Margot ville sige.

Herman Koopman er også rigtig sjofel, ligesom Jopie de Beer, som flirter hele tiden og render efter alle pigerne.

Leo Blom er Jopie de Beers bedste ven, og han bliver smittet af Jopies beskidte tankegang.

Albert de Mesquita er kommet fra Den sjette Montessori-skole og har sprunget en klasse over. Han er meget dygtig.

Leo Slager kommer fra samme skole, men er ikke så dygtig.

Ru Stoppelmon er en lille, skør fyr fra Almelo, som først begyndte på vores skole efter os andre.

C.N. gør alt det, man ikke må.

Jacques Kocernoot sidder bag ved os sammen med C.N., og vi (G. og jeg) er hele tiden ved at dø af grin.

Harry Schaap er den mest ordentlige dreng i klassen. Han er sød.

Werner Joseph er også sød, men på grund af tiderne og alt det, der sker, er han for stille og virker derfor kedelig.

Sam Salomon er en typisk bølge fra et af byens rå kvarterer, en møgunge. (Beundrer!)

Appie Riem er temmelig ortodoks, men også en dum skid.

Nu bliver jeg nødt til at slutte. Næste gang har jeg igen en masse at skrive i dig, altså at fortælle dig. Farvel så længe. Hvor er du dog dejlig!

LØRDAG, DEN 20. JUNI 1942

For sådan en som mig er det en underlig fornemmelse at skrive i en dagbog. Det skyldes ikke kun, at jeg aldrig har skrevet før, men også, at jeg ikke kan forestille mig, at der senere vil være nogen, hverken mig selv eller nogen anden, der vil være interesseret i en trettenårig skolepiges udgydelser. Og hvad så? Egentlig er det jo ikke det, det kommer an på. Jeg har lyst til at skrive og et endnu større behov for at få givet luft for alt det, der ligger mig på sinde.

“Papir er mere tålmodigt end mennesker”. Denne talemåde kom jeg i tanke om, da jeg på en af mine lettere melankolske dage sad og kedede mig med hovedet i hænderne, og jeg følte mig så sløv og elendig, at jeg ikke vidste, om jeg skulle gå ud eller blive hjemme. Det endte med, at jeg blev siddende på samme sted og grublede. Ja, papir er faktisk tålmodigt, og da jeg ikke har tænkt mig nogen sinde at lade nogen læse

dette hæfte, der er indbundet i stift karton, og som bærer det grandiose navn “dagbog”, medmindre jeg på et eller andet tidspunkt i mit liv skulle få en ven eller veninde, jeg mener en virkelig ven eller veninde, så kan det vel ikke gøre nogen forskel for nogen.

Nu er jeg tilbage ved det punkt, hvor hele ideen om at føre dagbog begyndte: Jeg har ikke nogen veninde.

Jeg bliver vist nødt til at forklare mig nærmere, for ellers kan ingen forstå, at en pige på tretten år er helt alene i verden. Og det er jeg da heller ikke. Jeg har søde forældre og en søster på seksten, og når jeg regner alle med, har jeg nok omkring tredive bekendte og hvad man normalt kalder veninder. Jeg har en sværm af beundrere, der står på spring for at følge mit mindste vink og – hvis alt andet mislykkes – bruger et skåret lommespejl for dog at fange et glimt af mig i klassen. Jeg har familie, søde tanter og et godt hjem. Nej, tilsyneladende mangler jeg intet, bortset fra denne ene sande veninde. Det eneste, jeg kan foretage mig sammen med mine kammerater, er at have det sjovt. Jeg kan kun snakke med dem om helt dagligdags ting, og jeg kan ikke få mig selv til at være mere intim med en eneste af dem, og det er her, problemet ligger. Måske skyldes denne manglende fortrolighed en fejl fra min side, men ikke desto mindre er den en kendsgerning, som der desværre ikke er noget at gøre ved. Derfor denne dagbog. For at gøre forestillingen om den længselsfuldt savnede veninde mere levende i min fantasi, vil jeg ikke bare skrive de tørre kendsgerninger i min dagbog, sådan som andre normalt gør, men lade dagbogen selv være min veninde, og denne veninde hedder *Kitty*.

Min egen historie! (Din idiot, hvordan kunne du glemme det!)

Da ingen ville kunne forstå noget af mine beretninger til *Kitty*, hvis jeg bare sprang lige ud i det, må jeg hellere give en

kort beskrivelse af mit eget liv, selv om jeg ikke har meget lyst til det.

Min far er en skat og den sødeste far i hele verden. Han giftede sig først med min mor, da han var seksogtredive år, og mor var dengang femogtyve. Min søster Margot blev født i 1926, i Frankfurt am Main i Tyskland. Den 12. juni 1929 kom jeg så til. Jeg boede i Frankfurt, indtil jeg var fire år. Da vi er fuldblodsjøder, emigrerede min far til Holland i 1933. Han blev direktør for det nederlandske firma Opekta, der producerer ingredienser til marmeladefremstilling. I september rejste min mor, Edith Frank-Holländer, også til Holland, mens Margot og jeg tog til Aachen, hvor vores bedstemor boede. I december rejste Margot til Holland, og jeg kom i februar, hvor jeg blev sat op på bordet som fødselsdagsgave til Margot.

Jeg begyndte i børnehaven på Den sjette Montessoriskole med det samme. Der gik jeg, til jeg var seks år, så kom jeg i første klasse. I sjette klasse fik jeg skolens rektor, fru Kuperus, til klasselærer. Da skoleåret var slut, tog vi hjertegribende afsked med hinanden, og vi græd begge to, for jeg var blevet optaget på Det jødiske Gymnasium, hvor Margot også gik.

Vores liv var fyldt med uro og spænding, for den del af familien, der var blevet i Tyskland, blev ofre for Hitlers jødelove. Efter pogromerne^{*)} i 1938 flygtede mine to onkler, mors brødre, og kom i sikkerhed i Nordamerika; min gamle bedstemor kom og boede hos os. Da var hun treoghalvfjerds år.

Fra maj 1940 gik det ned ad bakke med de gode tider: Først kom krigen, så kapitulationen, og med tyskernes indmarch begyndte elendigheden for os jøder. Jødelov fulgte efter jødelov, og vores frihed blev meget indskrænket. Jøder skal bære en jødesjerne; jøder skal aflevere deres cykler; jøder må ikke tage sporvognen; jøder må ikke køre bil, heller

^{*)} Pogromi: voldelig forfølgelse af befolkningsgrupper, især om jødeforfølgelse.

ikke deres egen; jøder må kun købe ind fra klokken tre til klokken fem om eftermiddagen; jøder må kun gå til en jødisk frisør; jøder må ikke være på gaden fra klokken otte om aftenen til klokken seks om morgenen; jøder må ikke opholde sig i teatre, biografte eller andre forlystelsessteder; jøder må ikke gå i svømmehallen og heller ikke opholde sig på tennis- og hockeybaner eller på andre former for sportspladser; jøder må ikke ro; jøder må ikke dyrke nogen form for sport offentligt; jøder må ikke længere sidde i deres egne haver efter klokken otte om aftenen, og da slet ikke hos deres bekendte; jøder må ikke komme i kristne hjem; jøder skal gå i jødiske skoler og meget mere af samme slags. Sådan gik vores liv videre, og vi måtte hverken ditten eller datten. Jacques siger altid til mig: "Jeg tør ikke gøre noget mere, for jeg er bange for, at det er noget, man ikke må."

I sommeren 1941 blev bedstemor alvorligt syg. Hun skulle opereres, og jeg fejrede næsten ikke min fødselsdag. Det havde jeg heller ikke gjort i sommeren 1940, for da var krigen lige forbi i Holland.

Bedstemor døde i januar 1942. Der er ingen, der ved, hvor meget jeg tænker på hende, og hvor højt jeg stadig elsker hende. For at indhente alt det forsømte blev min fødselsdag her i 1942 så rigtig fejret, og der var også tændt et lys for bedstemor.

Det går stadig godt med os fire, og nu er jeg så kommet til dagen i dag, hvor den højtidelige indvielse af min dagbog finder sted, den 20. juni 1942.

LØRDAG, DEN 20. JUNI 1942

Kære Kitty!

Lad mig begynde med det samme. Det er så dejlig roligt nu, far og mor er ude, og Margot er henne hos sin veninde Trees

sammen med nogle andre for at spille bordtennis. I den sidste tid har jeg også spillet meget bordtennis, endda så meget at vi er fem piger, der har lavet en klub. Klubben hedder "Lille Bjørn minus to". Et temmelig fjollet navn, men det skyldes en fejltagelse. Vi ville have et specielt navn, og da vi er fem medlemmer, tænkte vi på stjernerne og fandt på Lille Bjørn. Vi troede, at det stjernebillede bestod af fem stjerner, men der tog vi fejl; det har syv stjerner ligesom Store Bjørn. Det forklarer "minus to". Ilse Wagner har et bordtennissæt, og vi må bruge Wagners store spisestue så meget, vi har lyst. Da vi fem pingpongspillere elsker is, især om sommeren, og da man kommer til at svede af at spille bordtennis, ender sådan et spil næsten altid med en tur til en af de nærmeste isbarer med adgang for jøder, Oasen eller Delphi. Vi er for længst holdt op med at tænke på at tage pung eller penge med, for i Oasen er der som regel så mange mennesker, at vi altid kan finde et par gavmilde herrer fra vores store bekendtskabskreds eller en eller anden beundrer, som byder os på mere is, end vi kan spise på en hel uge.

Jeg kunne forestille mig, at du måske er lidt forbavset over, at jeg i min unge alder taler om beundrere. Uheldigvis – eller heldigvis i andre tilfælde – ser det ud til, at dette onde ikke er til at slippe udenom på vores skole. Så snart en fyr spørger mig, om vi ikke skal følges ad og cykle hjem sammen, og vi begynder at snakke, kan jeg i ni ud af ti tilfælde være sikker på, at vedkommende har den uvane på stedet at blive fyr og flamme og ikke mere slipper mig af syne. Efterhånden svaler hans forelskelse af igen, frem for alt fordi jeg ikke lader mig påvirke synderligt af fyrige blikke, men glad og fro tramper videre i pedalerne. Går det hen og bliver for broget, svajer jeg lidt med cyklen, tasken falder af, den unge mand bliver anstændigvis nødt til at stige af, og når han har afleveret tasken igen, har jeg for længst skiftet samtaleemne. Det er bare de mere uskyldige typer. Der findes selvfølgelig også dem,

der sender fingerkys eller prøver at gribe fat i ens arm, men hos mig er det hus forbi. Jeg står af og nægter at nyde noget af hans selskab, eller jeg lader som om jeg bliver formærmet og beder ham i fyndige vendinger om at køre hjem.

Det var det, nu har vi lagt grundstenen til vores venskab, vi snakkes ved i morgen.

Din Anne

SØNDAG, DEN 21. JUNI 1942

Kære Käthy!

Hele vores klasse ryster og bæver. Grunden er selvfølgelig det kommende lærermøde. Halvdelen af klassen vædder om, hvem der skal gå om, og hvem der rykker op. G.Z. og jeg er ved at flække af grin over de to, der sidder bag ved os, C.N. og Jacques Kocernoot, for de har satset hele deres ferieformue på væddemål. "Du rykker op", "nej, jeg gør ej", "jo, du gør", "nej, jeg gør ej", lyder det fra tidlig morgen til sen aften, end ikke G.'s bedende blikke om stilhed eller mine vrede udfald kan få de to til at falde til ro. Der er så mange dumrianer i klassen, at jeg tror, en fjerdedel skal gå om; men lærere er de mest lunefulde mennesker på denne jord, så måske vil de undtagelsesvis være lunefulde til den gode side.

Jeg er ikke så nervøs for mine veninder og mig selv, vi skal nok klare den. Kun i matematik er jeg usikker. Men vi kan ikke gøre noget. Kun vente og se. Imens holder vi modet oppe hos hinanden.

Jeg kommer temmelig godt ud af det med alle mine lærere og lærerinder. Der er ni ialt, syv mænd og to kvinder. Hr. Keesing, den gamle vi har i matematik, var længe meget vred på mig, fordi jeg snakkede så meget. Jeg fik den ene advarsel efter den anden, indtil han straffede mig med en ekstra hjemmeopgave: en stil med titlen "Et snakkehoved". Et snak-

kehoved, hvad kan man skrive om det? Den tid, den sorg. Jeg skrev titlen op i min lommebog, puttede den i tasken og gjorde mig umage for at være stille.

Om aftenen, da jeg var færdig med mine andre lektier, fik jeg øje på notatet om stilen. Jeg begyndte at tænke over emnet, mens jeg sad og suttede på min fyldepen. Alle og enhver kan skrive noget ævlt og lave så store mellemrum mellem ordene som muligt, men kunsten bestod i at finde det afgørende bevis for nødvendigheden af at snakke. Jeg tænkte og tænkte, og pludselig fik jeg en idé, jeg skrev de tre sider, som jeg havde fået besked på, og var tilfreds. Jeg argumenterede for, at det er kvindeligt at snakke, at jeg nok skulle gøre mig umage for at lægge en dæmper på mig selv, men at det nok ville være umuligt helt at vænne mig af med det, for min mor snakkede lige så meget som mig, hvis ikke mere, og at man nu engang ikke kan stille meget op imod nedarvede egenskaber.

Hr. Keesing morede sig kosteligt over mine argumenter, men da jeg i næste time alligevel fortsatte min snakken, opgav han et nyt stileemne. Denne gang skulle det handle om "Et uforberedeligt snakkehoved." Også den blev afleveret, og Keesing havde ikke noget at klage over i hele to timer. I tredje time blev det for meget for ham igen. "Anne Frank, som straf for at snakke får du en ny stil med emnet "Kvæk, kvæk, kvæk, sagde frøken Snadrebæk."

Hele klassen lå flade af grin. Jeg grinede med, selv om min opfindsomhed inden for emnet snadrestil var udtømt. Jeg skulle finde på noget helt andet, noget virkelig originalt. Min veninde Sanne, som er god til at digte, tilbød at hjælpe mig med at skrive stilen, så den kunne afleveres på rim fra først til sidst. Jeg var ellevild. Keesing var ude på at holde mig for nar med det åndssvage emne, men nu skulle jeg holde ham tre dobbelt for nar med mit digt.

Digtet blev færdigt og var pragtfuldt! Det handlede om en

mor and og en far svane med tre små ællinger, der blev bidt ihjel af faren, fordi de kvækkede for meget. Heldigvis forstod Keesing spøgen, han læste digtet højt i klassen med sine kommentarer og læste den også op for nogle andre klasser. Fra den dag måtte jeg gerne snakke og blev aldrig mere straffet med ekstra hjemmearbejde, tværtimod, nu laver Keesing sjov med alting.

Din Anne

ONSDAG, DEN 24. JUNI 1942

Kære Kitty!

Det er bagende varmt, alle puster og stønner, og i den hede skal jeg gå til fods til alting. Først nu forstår jeg, hvor vidunderligt det er med en sporvogn, frem for alt en åben, men den luksus er ikke længere beskåret os jøder, fodvognen er god nok til os. I går skulle jeg til tandlæge i Jan Luykenstraat i det store middagsrikvarter. Der er langt derhen fra vores skole i Stadstimmertuinen. Om eftermiddagen var jeg da også lige ved at falde i søvn i timen. Heldigvis er der nogen, der af sig selv tilbyder en noget at drikke. Tandlægens assistent er virkelig et sødt menneske.

Færgen er det eneste, vi stadig må bruge. Færgemanden ved Jozef Israëlkade tog os uden videre med, da vi spurgte, om han ville seje os over. Det er altså ikke hollændernes skyld, at vi jøder har det så elendigt.

Jeg ville ønske, jeg ikke skulle i skole. Min cykel blev stjålet i påskeferien, og far har bragt mors hen til nogle kristne bekendte, for at de kan opbevare den. Men heldigvis nærmer ferien sig med raske skridt, lige en uge til og så er det hele overstået. I går morges skete der noget godt. Da jeg gik forbi cykelstativerne, hørte jeg nogen kalde. Jeg vendte mig om og så, at der stod en sød fyr bag ved mig, som jeg aftenen før

havde mødt hos Wilma. Han er hendes halvfætter, og Wilma er min veninde. Først syntes jeg, hun var meget sød. Det er hun også, men dagen lang snakker hun kun om drenge, og det begynder at blive kedeligt. Han nærmede sig lidt genert og præsenterede sig som Hello Silberberg. Jeg blev overrasket og forstod ikke helt, hvad han ville, men det fandt jeg hurtigt ud af. Han ville gerne holde mig med selskab og spurgte, om han måtte følge mig i skole. "Hvis du alligevel skal samme vej, kan vi da godt følges," svarede jeg, og så gik vi sammen. Hello er seksten og god til at fortælle historier om alt muligt.

I morges stod han og ventede på mig igen, og jeg regner med, at det nu vil fortsætte på den måde.

Anne

ONSDAG, DEN 1. JULI 1942

Kære Käthy!

Jeg har slet ikke haft tid til at skrive før i dag. I torsdags var jeg på besøg hos bekendte hele eftermiddagen, om fredagen havde vi gæster, og sådan er det fortsat lige til i dag.

I den forløbne uge har Hello og jeg lært hinanden godt at kende, han har fortalt mig en masse om sit liv. Han kommer fra Gelsenkirchen og er her i Holland uden sine forældre. Nu bor han hos sine bedsteforældre. Hans forældre er i Belgien, men han har selv ikke nogen mulighed for at komme derned og bo. Hello havde en kæreste, Ursula. Hende kender jeg godt, hun er et dydsmønster og kedelig. Efter at Hello har mødt mig, har han opdaget, at han falder i søvn ved Ursuls side. Jeg er altså et slags pepmiddel til at holde ham vågen, tjaa, det er ikke godt at vide, hvad man en dag vil blive brugt til!

Lørdag nat sov Jacques hos mig. Om eftermiddagen var Jacques hos Hanneli, og jeg dødskedede mig.

Vi havde aftalt, at Hello skulle besøge mig om aftenen, men ved sekstiden ringede han. Jeg tog telefonen, og han sagde: "Det er Helmuth Silberberg. Kan jeg komme til at tale med Anne?"

"Ja, Hello. Det er mig, Anne."

"Dav Anne, hvordan har du det?"

"Godt, tak."

"Jeg ville bare sige, at jeg er ked af det, men jeg kan altså ikke besøge dig i aften; men jeg vil godt lige snakke et par ord med dig. Er det i orden, hvis jeg ringer på om ti minutter?"

"Ja, det er fint, farvel så længe!"

"Farvel, jeg er der lige om lidt!" Jeg lagde på, skyndte mig at tage noget andet tøj på og friserer mig. Jeg var så nervøs, at jeg hang ud af vinduet for at holde udkik efter ham. Endelig dukkede han op. Det var et rent mirakel, at jeg ikke straks styrtede ned ad trapperne, men roligt ventede, til han havde ringet på. Jeg gik ned og lukkede op, og han gik direkte til sagen.

"Nu skal du høre, Anne, min bedstemor synes, du er for ung til, at vi kommer rigtigt sammen. Hun siger, at jeg skal gå hen til Löwenbachs, men du ved måske, at jeg ikke ser Ursul mere."

"Næh, hvor skulle jeg vide det fra. Er I blevet uvenner?"

"Nej, tværtimod. Jeg sagde til Ursul, at vi alligevel ikke passede til hinanden, og at det var bedre, hvis vi holdt op med at komme sammen, men at Ursul stadigvæk var meget velkommen hjemme hos os, og at jeg håbede, at jeg også var det hjemme hos hende. Jeg troede nemlig, at Ursul havde noget i gang med en anden fyr og har også behandlet hende derefter. Men det passede overhovedet ikke. Og så sagde min onkel, at jeg skulle give Ursul en undskyldning, men det ville jeg selvfølgelig ikke, og det er derfor, jeg har gjort det forbi; men det er ikke den eneste grund, der er mange andre."

Nu vil min bedstemor have, at jeg går med Ursul, og ikke

med dig, men jeg er ikke enig med hende, og jeg gør det heller ikke. Gamle mennesker har undertiden sådan nogen gammeldags ideer, men det kan jeg ikke tage mig af. Jeg har ganske vist brug for mine bedsteforældre, men på en måde har de jo også brug for mig. Nu har jeg fri hver onsdag aften, for mine bedsteforældre tror, at jeg går til et kursus i træskæring, men i virkeligheden er jeg med i en klub inden for det zionistiske parti. Det må jeg ikke, for mine bedsteforældre er meget imod zionismen. Jeg er heller ikke fanatisk tilhænger, men det interesserer mig. Men i den sidste tid har der været så forvirret og rodet, at jeg har tænkt mig at melde mig ud. Derfor er onsdag aften den sidste aften, jeg går derhen. Så kan jeg altså se dig onsdag aften, lørdag eftermiddag, lørdag aften og søndag eftermiddag og måske endnu mere.”

“Men hvis dine bedsteforældre ikke vil have det, må du da ikke gøre det bag deres ryg.”

“I krig og kærlighed gælder alle kneb.”

Så kom vi forbi Blankevoorts Boghandel, og der stod Peter Schiff sammen med to andre drenge; for første gang i lang tid hilste han på mig igen, og hvor blev jeg glad.

Mandag aften kom Hello på besøg for at hilse på far og mor. Jeg havde købt en tærte og noget slik, te og småkager, der var rigeligt af alt, men hverken Hello eller jeg havde lyst til at blive siddende på hver sin stol hele aftenen, så vi gik en tur, og klokken var ti minutter over otte, før han afleverede mig ved gadedøren igen. Far var meget vred, hvad jeg bildte mig ind at komme for sent hjem, og jeg skulle love, at jeg for fremtiden ville være inde allerede ti minutter i otte. På lørdag er jeg inviteret hjem til Hello.

Wilma fortalte mig, at Hello havde været henne hos hende en aften, og at hun havde spurgt ham: “Hvem kan du bedst lide, Ursul eller Anne?”

Han havde sagt: “Det kommer ikke dig ved.”

Men da han var ved at gå (de havde ikke vekslet et ord

resten af aftenen), havde han sagt: “Det er altså Anne, hvis du endelig vil vide det, men sig det ikke til nogen. Farvel!” Og vupti, var han ude af døren.

Man kan mærke på det hele, at Hello er forelsket i mig, og til en afveksling synes jeg, det er dejligt. Margot ville sige, at Hello er helt i orden, og det er jeg helt enig med hende i, men han er mere end det. Mor roser ham også i høje toner: “Han ser godt ud, og han er en venlig og høflig ung mand.” Jeg er glad for, at han er faldet i familiens smag. Det samme gælder ikke for mine veninder, og han synes, de er meget barnlige, hvad han har ret i. Jacques driller mig hele tiden med Hello; men jeg er ikke forelsket i ham, ikke sådan rigtig. Har jeg måske ikke lov til at have drenge som venner? Det siger dem ikke noget.

Mor fritter mig hele tiden ud om, hvem jeg engang kunne tænke mig at gifte mig med, men jeg tror aldrig, hun gætter, at det er Peter, for uden så meget som at blinke eller rødme har jeg snakket dem alle sammen fra det. Jeg elsker Peter, som jeg aldrig før har elsket nogen, og jeg siger hele tiden til mig selv, at det kun er for at skjule sine følelser, at Peter går med alle de andre piger. Måske tror han også, at Hello og jeg er forelskede i hinanden. Men det er vi ikke. Han er bare min gode ven, eller – som mor siger – min kavalier.

Din Anne

SØNDAG, DEN 5. JULI 1942

Søde Kitty!

Afslutningen i fredags i Det jødiske Teater gik godt. Min karakterbog var ikke så dårlig endda. Jeg er kun dumpet i et fag, har fem i matematik, mange syvtaller, to ottetaller og to sekstaller. Hjemme var de godt tilfredse, men når det drejer sig om karakterer, er mine forældre helt anderledes end an-

dre forældre. De er fuldstændig ligeglade med, om min karterbog er god eller dårlig. Det eneste, der interesserer dem, er, om jeg er sund og rask, ikke er for fræk, og at jeg har det sjovt. Hvis de tre ting er i orden, skal resten nok komme af sig selv.

Jeg er lige modsat, jeg vil ikke være dårlig i skolen. Jeg var blevet optaget i gymnasiet på prøve, for egentlig skulle jeg være blevet på Den sjette Montessoriskole og have taget syvende klasse der; men da alle jødiske børn skulle gå i jødiske skoler, optog hr. Elte mig og Lies Goslar på prøve efter en masse snak frem og tilbage. Lies rykker også op, men hun skal op til en svær reeksamen i geometri.

Stakkels Lies. Hun har næsten aldrig fred til at arbejde ordentligt derhjemme; hendes lillesøster, en forkælet unge på næsten to år, leger på hendes værelse hele dagen. Hvis Gabi ikke får sin vilje, giver hun sig til at skrike, og hvis Lies så ikke tager sig af hende, begynder fru Goslar også at skrike. På den måde er det umuligt for Lies at få lavet sine lektier, og så hjælper det heller ikke stort med alle de ekstratimer, hun hele tiden får. Det er da også noget helt for sig selv hjemme hos familien Goslar. Fru Goslars forældre bor i opgangen ved siden af, men spiser også hos familien. Så er der en tjenestepige, den lille unge, den altid distraete og åndsfraværende hr. Goslar og den altid nervøse og pirrelige fru Goslar, der venter barn igen. Med sine ti tommelfingre er Lies helt fortabt i dette Jan Steen-roderi. Min søster Margot har også fået sin karakterbog. Som sædvanlig er den flot. Hvis vi havde haft "cum laude", var hun garanteret rykket op med denne udmærkelse, hun er bare så dygtig!

I den sidste tid har far været meget hjemme. I firmaet er der ikke mere for ham at komme efter, det må være skrækkeligt at føle sig så overflødig. Hr. Kleiman har overtaget Opekta, og hr. Kugler Gies & Co., det firma, der handler med erstatningskrydderier, og som først blev oprettet i 1941.

Da far og jeg for et par dage siden gik en tur hermede på torvet, begyndte han at tale om at gå under jorden. Han sagde, at det ville blive meget svært for os at leve fuldstændig afskåret fra resten af verden. Jeg spurgte ham, hvorfor han allerede snakkede om det nu.

"Jo, Anne," svarede han, "du ved, at vi i mere end et år har bragt tøj, levnedsmidler og møbler ud til andre mennesker. Vi vil ikke lade vores ejendele falde i hænderne på tyskerne, men endnu mindre ønsker vi selv at blive taget. Derfor vil vi forsvinde af egen fri vilje og ikke vente, til vi bliver afhentet."

"Men far, hvornår?" Far lød så alvorlig, da han sagde det, at jeg blev bange.

"Nu skal du ikke være bekymret, vi skal nok finde ud af det. Nyd dit sorgløse liv, så længe du kan."

Det var det hele. Åh, lad opfyldelsen af disse dystre ord vente længe på sig.

Nu ringer det på døren, det er Hello, jeg slutter.

Din Anne

ONSDAG, DEN 8. JULI 1942

Kære Kitty!

Det virker, som om der er gået år imellem søndag morgen og nu. Der er sket så meget, at det er, som om hele verden pludselig er kommet til at stå på hovedet. Men Kitty, som du ser, lever jeg endnu, og det er det vigtigste, siger far. Ja, jeg lever ganske vist, men spørg mig ikke hvor eller hvordan. Jeg tror ikke, du forstår et ord af, hvad jeg skriver i dag, så derfor vil jeg begynde med at fortælle dig, hvad der skete søndag eftermiddag.

Klokken tre (Hello var lige gået, men ville komme tilbage senere) blev der ringet på døren. Jeg hørte det ikke, for solen skinnede, og jeg lå ude på altanen og dasede i en liggestol

med en bog. Et øjeblik efter dukkede Margot frem i køkken-døren og var meget oprevet. "Far har fået en indkaldelse fra SS," hviskede hun. "Mor er allerede gået over til hr. Van Daan." (Van Daan er en god bekendt og partner i fars firma).

Jeg var lamslået. En indkaldelse fra SS, alle ved, hvad det betyder. I ånden så jeg allerede koncentrationslejre og en-
somme celler for mig. Skulle vi lade far tage sådan et sted hen? "Han møder selvfølgelig ikke op," forklarede Margot mig, da vi sad i dagligstuen og ventede på mor. "Mor er ovre hos Van Daan for at spørge, om vi kan flytte ind på vores skjulested i morgen. Van Daans går under jorden sammen med os. Så bliver vi syv ialt." Tavshed. Vi kunne intet sige. Tanken om far, der uden at ane uråd var gået hen for at besøge nogen på Det jødiske Sygehus, den lange venten på mor, varmen, spændingen, alt det tog mælet fra os.

Pludselig ringede det på døren igen. "Det er Hello," sagde jeg.

"Du må ikke lukke op," sagde Margot og holdt mig tilbage, men det var overflødigt, for vi hørte, at mor og hr. Van Daan sagde noget til Hello dernede, så kom de op og gik ind og låste døren forsvarligt efter sig. Hver gang, der blev ringet på, skulle Margot eller jeg liste os ned for at se, om det var far, for andre lukkede vi ikke op for. Margot og jeg blev sendt ud af stuen, for Van Daan ville tale med mor alene.

Da Margot og jeg sad i vores soveværelse, fortalte hun, at indkaldelsen ikke gjaldt far, men hende. Igen fik jeg et chok og begyndte at græde. Margot er seksten år, og så unge piger vil de altså lade tage af sted alene; men heldigvis, hun skulle ikke af sted, det havde mor selv sagt, og det var nok også det, far havde haft i tankerne, da han havde snakket med mig om at gå under jorden. Gå under jorden, hvor skulle vi skjule os, i byen, på landet, i et hus, i en hytte, hvor, hvornår, hvordan ...? Der var så mange spørgsmål, jeg ikke måtte stille, men som blev ved med at kværne i mit hoved.

Margot og jeg begyndte at pakke de mest nødvendige ting i vores skoletasker. Det første, jeg stoppede i, var denne indbundne skræppe, så papillotter, lommetørklæder, skolebøger, en kam og nogle gamle breve. Jeg kunne kun tænke på, at vi skulle gå under jorden og puttede derfor de mest follede ting i tasken, men det har jeg ikke fortrudt, for minder betyder mere for mig end kjoler.

Klokken fem kom far endelig hjem, og vi ringede til hr. Kleiman og spurgte, om han kunne komme allerede samme aften. Van Daan tog af sted for at hente Miep. Miep kom, tog nogle sko, kjoler, frakker, noget undertøj og strømper med i en taske og lovede at komme tilbage senere på aftenen. Så blev der stille i vores lejlighed. Ingen af os fire havde lyst til at spise. Det var stadig varmt, og alting var meget underligt.

Vi havde lejet det store værelse på overetagen ud til en vis hr. Goldschmidt, en fraskilt mand i trediveerne, som åbenbart ikke havde noget at lave den aften, for han blev hængende nede hos os til klokken ti, selv om vi i høflige vendinger havde ladet ham forstå, at han skulle gå sin vej.

Klokken elleve kom Miep og Jan Gies. Miep har arbejdet i fars firma siden 1933 og er blevet en god ven, ligesom hendes nybakte ægteemand Jan. Igen forsvandt sko, strømper, bøger og undertøj i Mieps taske og Jans dybe lomme. Klokken halv tolv var de også forsvundet.

Jeg var dødtæt, og selv om jeg vidste, det var den sidste nat i min egen seng, faldt jeg i søvn med det samme og vågnede først klokken halv seks næste morgen ved at mor vækkede mig. Heldigvis var det ikke så hedt som om søndagen, og en varm regn strømmede ned hele dagen. Vi klædte os alle fire så varmt på, som om vi skulle overnatte i et køleskab, men det var kun for at kunne tage noget ekstra tøj med. Ingen jøde i vores situation ville have turdet gå hjemmefra med en kuffert fuld af tøj. Jeg havde to undertrøjer, tre par bukser og en kjole på, ovenover det havde jeg en nederdel, en jakke, en

sommerfrakke, to par strømper, tunge sko, en hue, et tørklæde og endnu mere. Allerede derhjemme var jeg ved at blive kvalt, men det var der ingen, der tog notis af.

Margot proppede sin skoletaske fuld med bøger, hentede sin cykel fra cykelskuret og fulgte efter Miep, der viste vej ud i det ukendte fjerne. Sådan følte jeg det, for jeg vidste nemlig stadig ikke, hvor vores hemmelige bestemmelsessted var.

Klokken halv otte lukkede vi også døren efter os. Den eneste, jeg havde at sige farvel til, var Moortje, min lille søde mis. Vi havde skrevet i et brev til hr. Goldschmidt, at den skulle være hos naboerne, og der ville den få det godt.

Sengetøjet var taget af sengene, morgenmadsen stod stadig på bordet, der lå et pund kød til katten i køkkenet – det hele gav indtryk af, at vi var taget af sted over hals og hoved. Indtryk kunne vi være ligeglade med, vi ville væk, bare væk og ankomme sikkert. Det var det eneste.

Fortsætter i morgen.

Dim Anne

TORS DAG, DEN 9. JULI 1942

Kære Kitty!

Og der gik vi så i den silende regn, far, mor og jeg, hver med en skole- og indkøbstaske, proppet fulde til randen med alskens pakkenelliker. Arbejderne, der her tidligt om morgenen var på vej til deres arbejde, sendte os medlidende blikke. På deres ansigter kunne man tydeligt se, at de var kedede af, at de ikke kunne tilbyde os en eller anden form for transport; men den iøjefaldende gule stjerne talte sit tydelige sprog.

Først da vi gik på gaden, begyndte far og mor lidt efter lidt at fortælle, hvad hele planen om at gå under jorden gik ud på. I månedsvi havde vi bragt så meget som muligt af

vores indbo og tøj ud af huset, og nu var vi kommet at vi skulle være gået frivilligt under jorden den 16. Grund af indkaldelsen var planen blevet rykket ti frem, så vi måtte affinde os med værelser, der ikke var så godt indrettede.

Selve skjulestedet befandt sig i fars kontorbygning. Det er måske svært at forstå for udenforstående, så jeg vil forklare det nærmere. Far havde ikke noget stort personale, kun hr. Kugler, Kleiman og Miep, samt Bep Voskuijl, den 23-årige stenograf og maskinskriverske, som alle havde fået at vide, at vi ville komme. På lageret arbejder hr. Voskuijl, Beps far, og to lagerarbejdere, som vi ikke havde fortalt noget.

Her følger en beskrivelse af, hvordan bygningen er indrettet: Stueetagen er et stort lagerrum, der bruges som pakhus. Dette er igen opdelt i forskellige mindre rum, som for eksempel forrådsrummet og det lille rum, hvor der stødes kanel, nelliker og peberstating. Ved siden af døren ind til lageret er den almindelige indgangsdør, som via en mellem-dør giver adgang til en trappe. Går man op ad trappen, kommer man til en matteret glasdør, hvor der engang stod "Kon-tor" med sorte bogstaver. Det er det store forkontor, meget stort, meget lyst og fyldt med møbler. Her arbejder Bep, Miep og hr. Kleiman om dagen. Går man igennem kabinet-tet, et lille rum, hvor der er et brandsikkert pengeskab, en garderobe og et stort skab med kontorartikler, kommer man ind i det lille, indelukkede, temmelig mørke bagkontor. Før i tiden sad både hr. Kugler og hr. Van Daan her. Nu er det kun førstnævnte. Man kan også komme ind på hr. Kuglers kontor fra gangen, men kun gennem en glasdør, som kan åbnes indefra, men ikke uden videre udefra. Går man fra Kuglers kontor gennem den lange, smalle gang, forbi kulrummet, fire trin op, kommer man til privatkontoret, hele bygningens stolthed. Fornemme mørke møbler, linoleum og tæpper på gulvet, en radio, en moderne lampe, alt tiptop. Ved siden af

det er der et stort, rummeligt køkken med gasvandvarmer og to gasblus og ved siden af det igen et wc. Det er første sal. Fra gangen nedenunder går der en almindelig trætrappe op ovenpå. For enden af den er der en lille forhal, kaldet trappe-afsatsen. På afsatsen er der døre til højre og venstre. Den venstre fører til forhuset med lagerrum, forloft og et loft til helt oppe under taget. På den anden side af forhuset fører endnu en lang, superstejl, typisk hollandsk benbrækkertrappe ned til den anden gadedør.

Til højre for afsatsen ligger "Baghuset." Man kan næsten ikke forestille sig, at der kan gemme sig så mange værelser bag den simple, gråmalede dør. Foran døren er der et enkelt trin, og så er man indenfor. Lige over for indgangsdøren er der en stejl trappe, til venstre for den en lille gang og et værelse. Dette værelse skulle blive familien Franks dagligstue og soveværelse. Ved siden af er der et andet mindre værelse, de to frøknar Franks sove- og arbejdsværelse. Til højre for trappen er rum uden vindue med en håndvask og et aflukket wc, herfra er der også en dør ind til Margots og mit værelse. Går man op ad trappen og åbner døren oppe for enden af den, bliver man stum af forbavselse over, at der kan findes et så stort, lyst og rummeligt værelse i sådan et gammelt hus ved kanalen. I dette rum står der et komfur (før i tiden var det nemlig Kuglers laboratorium), og der er en køkkenvask. Det bliver altså vores køkken og samtidig hr. og fru Van Daans soveværelse, fælles opholdsstue, spise- og arbejdsrum for os alle. Et ganske lille gennemgangsværelse bliver Peter van Daans lejlighed. Ligesom fortil er der også her et loft og endnu et loftsrum oppe under taget. Så, nu har jeg præsenteret hele vores fine Baghus for dig!

Din Anne

FREDAG, DEN 10. JULI 1942

Kære Kitty!

Sandsynligvis har jeg kedet dig enormt med min langtrukne beskrivelse af vores bolig, men jeg synes, du burde vide, hvor jeg er havnet; hvordan det er at være havnet her, får du at vide i alle mine kommende breve.

Nu følger først fortsættelsen på min historie, for som du ved, blev jeg ikke færdig. Da vi var ankommet til Prinsengracht 263, førte Miep os hurtigt gennem den lange gang, op ad trætrappen, til vi kom op ovenpå og ind i Baghuset. Hun lukkede døren bag os, og vi var alene. Margot var kommet meget hurtigere frem på cykel og ventede allerede på os.

Både i vores stue og i de andre værelser var der sådan et kaos, at det ikke er til at beskrive med ord. Alle de papkasser, som i løbet af de foregående måneder var blevet sendt hen til kontoret, stod på gulvet og på sengene. Det lille værelse var fyldt med sengetøj helt op til loftet. Hvis vi om aftenen ville sove i ordentligt redte senge, blev vi nødt til at gå i gang med det samme og få ryddet op i rodet. Mor og Margot var ude af stand til at røre sig. De lå på de bare madrasser, var trætte, elendige, og hvad ved jeg; men far og jeg, familiens to ordensmennesker, ville begynde med det samme.

Hele dagen pakkede vi kasser ud, fyldte i skabe, hamrede og gjorde plads, til vi om aftenen faldt dødt trætte om i de rene senge. Vi havde ikke fået varm mad hele dagen, men det generede os ikke; mor og Margot var for trætte og udbrændte, far og jeg havde for travlt.

Tirsdag morgen tog vi fat, hvor vi var sluppet om mandagen. Bep og Miep købte ind til os for vores rationeringsmærker, far udbedrede den utilstrækkelige mørklægning, vi skurede køkkengulvet og var igen i fuldt sving fra morgen til aften. Jeg havde næsten ikke tid til at tænke over den store forandring, der var foregået i mit liv, før i onsdags. Da fik jeg for

første gang siden vores ankomst her til Baghuset endelig lejlighed til at fortælle dig om alt det, der er sket, mens jeg samtidig forsøgte at komme til klarhed over, hvad der egentlig var sket med mig selv, og hvad der vil komme til at ske ud i fremtiden.

Din Anne

LØRDAG, DEN 11. JULI 1942

Kære Kitty!

Far, mor og Margot har stadig ikke vænnet sig til lyden af klokken i Westertoren, der slår hvert kvarter og fortæller os, hvad tid det er. Men det har jeg. Lige fra første øjeblik syntes jeg, det var dejligt, og især om natten virker det så fortroligt. Du er sikkert interesseret i at høre, hvordan jeg synes om at være gået under jorden, men jeg kan altså kun sige, at jeg ikke rigtig ved det endnu. Jeg tror aldrig, jeg kommer til at føle mig hjemme her i huset, men det betyder ikke, at jeg synes, det er uhyggeligt. Jeg føler det snarere, som om jeg er på ferie og bor i et højst besynderligt pensionat. Måske en temmelig skør opfattelse af, hvordan det er at være gået under jorden; men sådan er det nu engang. Baghuset er det ideelle skjulested. Selv om det er fugtigt og vindt og skævt, vil man ikke i hele Amsterdam, ja, måske ikke engang i hele Holland, kunne finde et skjulested, der er mere komfortabelt indrettet.

Indtil nu har vores værelse været meget nøgent og bart med de tomme vægge. Far havde været så betænksom allerede på forhånd at tage hele min samling af postkort og filmstjerner med herhen, og med en dåse lim i den ene hånd og planen pensel i den anden bestrøg jeg hele den ene væg og plastrede den til med filmstjerner. Så nu er værelset billedskønt, og man kommer i helt godt humør af det. Når Van Daans kommer, finder vi nok ud af at få lavet nogle skabe og andre nyttige ting af det træ, der ligger oppe på loftet.

36

Margot og mor er efterhånden ved at komme lidt til hæfterne igen. I går ville mor for første gang lave gule ærter, men så faldt hun i snak nedeunder, glemte suppen, der brændte så hårdt på, at ærterne var blevet kulsorte og ikke til at løsne fra gryden.

I går aftes gik vi alle fire ned på privatkontoret og tændte for radioen på den engelske sender. Jeg var så afsindig bange for, at nogen skulle kunne høre det, at jeg bogstavelig talt bønfuldt far om at gå med op. Mor forstod min angst og gik med. I det hele taget er vi meget bange for, at naboerne skal kunne høre eller se os. Det første, vi gjorde den dag, vi kom, var at sy gardiner. Egentlig kan man ikke kalde det gardiner, for det er bare forskellige grimme klude, helt forskellige af form, kvalitet og mønster, som far og jeg har syet sammen, ubehjælpsomt og pilskævt. Disse stolte frembringelser er blevet sat fast med tegnestifter foran vinduerne, hvor de vil blive hængende, til vi kommer frem fra vores skjulested.

Til højre for os ligger en filial af Keg, et firma fra Zaandam, til venstre et møbelsnedkeri. Efter arbejdstid opholder der sig altså ikke nogen mennesker i naboejendommene, men alligevel ville der kunne trænge lyde igennem. Så selv om Margot er meget forkølet, har vi forbudt hende at hoste om natten og fylder hende med store mængder kodein.

Det er aftalt, at Van Daans kommer på tirsdag, og det glæder jeg mig meget til, så bliver det meget hyggeligere og ikke så stille. Det er nemlig stilheden, som gør mig så nervøs om aftenen og om natten, og jeg ville give meget for, at en af vores beskyttere ville sove her.

Det er slet ikke værst her, for vi kan selv lave mad, og nede på fars kontor kan vi høre radio. Hr. Kleiman og Miep og også Bep Voskuijl har hjulpet os virkelig meget. Vi har allerede fået rabarber, jordbær og kirsebær til syltning, og jeg tror ikke, vi kommer til at kede os foreløbig. Vi har også nok at læse i, og vi vil anskaffe os en hel masse spil. Selvfølgelig må vi

37

aldrig kigge ud ad vinduet eller gå udenfor. Vi skal også være helt stille, for de må ikke høre os nedenunder.

I går havde vi meget travlt. Vi skulle udstene to kurve kirsebær til kontoret. Hr. Kugler vil henkøge dem. Af de tomme kirsebærkasser vil vi lave bogreoler.

Der er nogen, der kalder på mig.

Den Anne

DEN 28. SEPTEMBER 1942 (TILFØJELSE)

Jeg kan ikke sige dig, hvor meget det knuger mig, at vi aldrig må gå ud, og jeg er meget bange for, at vi bliver opdaget og skal blive skudt. Det er selvfølgelig et mindre opløftende fremtidsperspektiv.

SØNDAG, DEN 12. JULI 1942

I dag for en måned siden var de alle sammen så søde imod mig, fordi det var min fødselsdag; men nu føler jeg, at jeg for hver dag bliver mere og mere fremmed i forhold til mor og Margot. I dag har jeg arbejdet hårdt, og alle har rost mig i høje toner, men fem minutter efter sidder de og stikker til mig igen.

Man kan tydeligt mærke forskel på, hvordan de behandler Margot, og hvordan de behandler mig. Margot havde for eksempel ødelagt støvsugeren, og derfor var vi uden lys hele dagen. Mor sagde: "Aber Margot, man sieht dass du keine Arbeit gewöhnt bist, sonst hättest du gewusst, dass man einen Staubsauger nicht an der Schnur rauszieht."* Margot sagde et eller andet, og så var den potte ude.

*) Men Margot dog, man kan sandelig se, du ikke er vant til at arbejde, ellers havde du vidst, at man ikke trækker i ledningen, når man skal have stikket ud af kontakten.

Men i eftermiddags, da jeg ville skrive noget om på mors indkøbsliste, fordi hendes skrift er så utydelig, forbød hun mig at gøre det. Igen fik jeg en skrap overhaling, og hele familien blandede sig i det.

Jeg passer ikke sammen med dem, og det har jeg tydeligt kunnet mærke, særlig i den sidste tid. De er så sentimentale, når de er sammen, men skal jeg være sentimental, vil jeg være det alene. Og så snakker de om, hvor rart vi har det, os fire sammen, og hvor harmonisk vi lever med hinanden; men de tænker slet ikke på, at jeg ikke oplever det sådan.

Kun far forstår mig engang imellem, men for det meste holder han med mor og Margot. Noget, jeg heller ikke kan holde ud, er, når de fortæller om, hvor meget jeg har grædt, eller hvor fornuftig jeg er, mens fremmede hører på det. Det er rædselsfuldt, synes jeg. Og så giver de sig sommetider til at snakke om Moortje, og det er det værste, jeg ved, for det er mit ømmeste og svageste punkt. Moortje savner jeg hvert øjeblik på dagen, og ingen ved, hvor meget jeg tænker på hende; hver gang jeg tænker på hende, får jeg tårer i øjnene. Moortje er så sød, og jeg holder så meget af hende. I drømme ser jeg allerede for mig, at hun kommer tilbage igen.

Her drømmer jeg så meget, men realiteten er, at vi skal blive her, til krigen er forbi. Vi må slet ikke gå ud, og de eneste, der må besøge os, er Miep, hendes mand Jan, Bep Voskuijl, hr. Voskuijl, hr. Kugler, hr. Kleiman og fru Kleiman, men hun kommer ikke, for hun synes, det er for farligt.

SEPTEMBER 1942 (TILFØJELSE)

Far er altid så sød. Han forstår mig fuldstændigt, og jeg ville ønske, jeg engang kunne snakke fortroligt med ham, uden at jeg med det samme begyndte at græde. Men det er nok noget, der hører min alder